

Ese de d'ove ori in septemana:
Joi-a si Dominec'a.

Pretiu de prenumeratiune:

pre anu intregu 6 fl. v. a.
„ diumetate de anu 3 fl. v. a.
„ patrarin de anu 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu 9 fl. v. a.
„ diumetate de anu 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de adreptulu: Redactiunei „Lumina” in Aradu, cancelari'a episcopesca. Pentru publicatiunile de trei ori, ce contienu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) taes'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. era mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiu publicatiuniloru se se anticipa.

Foia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Seceani, 8. Iuliu 1873.

Mihaiu Rosiu alias Martinoviciu.

Domnulu si confratele meu *Georgie Morariu* preotu in Jadani, in nrulu 36 a „*Luminei*“ a. c. luadu-si ostene-la in termini scurti, dar' bine nimeriti si genuini a descrie vieti'a marelui *Mihaiu Rosiu alias Martinoviciu* din Jadani, carele cu finea seclului trecut, si inceputulu seclulu presinte, a fostu apostolulu natiunali alu romaniloru Temisioreni; despre care biserica si natiunea noastra nu au sciutu nemica pana acum, caci eu mortea-i, in lips'a de barbati, cari aru fi potutu lasa ceva in scrisu posteritati despre dinsulu, i s'a inmormentatu si renumele, afara de pucinele-i lucrari, ce a datu la lumina invetiaceii sei *Cichindealu* (fabulele) si *Lazarescu* (Florariu) esta preotu in Jadani, si cela in Beschereculu micu, satu vecinu, — dicu — biografi'a acestei mari umbre descriindu-o parintele *Georgie Morariu*, dice intre altele: „*ale carui scrieri, dauna ca n'au devenitu delocu in mani pastratorie, si la vre-unu atare carturariu natiunali, care se li pricepa valorea loru literaria-natiunala, si se-le fie datu intregu posteritati luminei.*“

Da asia este! eu care dela 1861. me aflu preotu in Seceani, partile banatiene, ocaasionalmente numai la anulu 1866. am devenitu la cunoscinti'a acestui barbatu mare romanu, candu cu fie-ertatulu meu colega *Moise Gradinariu* in 16. Augustu a aceluiasi anu, ca in di de ruga, escurgendu la Jadani, si adepostandu la preotulu *Chirilu Petroviciu*, acest'a intre altele la prandiu, incepu cu multa placere a vorbi, despre marele si gloriosulu trecutulu alui *Mihaiu Rosiu*. — Mihaiu Rosiu — acentua batrenulu de 68 de ani — au fostu unulu dintre cei mai invetiati, modesti si esemplari barbati ai timpului seu, petrecea in postu, rugatiuni, si studiu, incatu se facuse modelulu tuturor'a; nu ar fi fostu intrebare pe lume, pe care nu aru fi sciutu elu respunde, si cu elu, desi n'au invetiatu scoli si clase, au fostu inascuta dela natura sciinti'a si invetiatur'a — tatalu seu, continua batrenulu *Chirilu*, au fostu jobagiu, unu omu onestu din Jadani, care adese-ori se sustienea prin curtea episcopiloru serbesci din Temisiora, unde ducea cu sine si pe micutelulu Mihaiu, pana candu la svatulu curteniloru episcopesci, ilu dede la scolele elementari din *Mahala*. Episcopulu de atunci (vomu cerca se-lu scimu) cunoscendu sufletulu celu mare a micutelului Mihaiu l'a luat sub patronarea sa, si l'a datu la scolele serbesci din locu, unde Mihaiu, si-a castigatu cunoscinti'a limbei serbe si slavene; dupa finirea scoleloru serbesci, l'a datu episcopulu la scolele germane din locu, care erau ale coloniiloru germane, aduse din Germani'a de august'a imperatesa, *Mari'a-Teresi'a*; si *Iosifu a II.* si erau pe atunci cele mai vestite; aici si-a castigatu Mihaiu cunoscinti'a limbei germane, in urma l'a datu episcopulu la scolele italiene din locu, cari inca avéu scoli insemnate, caci cu coloniile germane, ce le-au fostu adusu numitii imperatorii, venisera forte multi

si Italiani, cari mai pe urma, parte au trecutulu la germanismu parte la ungurismu, dintre cari s'au detrasu si renumitulu supremu comite alu Temisiorei *Ignatie Muranyi* repausatu la 1868, care dupa italiania s'a numitu *Culter*, dupa germania *Culterer*, care cognume originale si pana astadi au remasu in gur'a poporului, care adese-ori se lauda catra mine; si alti preoti, si romani: mai vertosu candu voea se-si ajunge ceva scopu cu noi, ca e italianu de origine si dupa muma se detrage din famili'a *Scaliger*, prin urmare e romanu, dauna ca n'a simtitu romanesc. Aici si-a castigatu Mihaiu éra cunoscinti'a limbei italiene. Mihaiu cu asia succesu mare a invetiatu la scolele acestea, catu a trasu asupra-si atentiunea tuturor, dar' mai vertosu a episcopului seu, care l'a denumitu la biserica St. Georgie in Fabriculu Temisiorei in calitate de cantaretu si paraclisieru, unde in decursulu mai multoru ani a datu prelegeri de pedagogia, theologia si alte ramuri de sciintia, caci Mihaiu era celu mai mare pedagogu si theologu a timpului seu; de sub man'a lui a esitu cei mai vestiti barbati ai timpului, precum, *Cichindealu*, *Lazarescu*, si alti multi preoti, si invetiatori de prin juru, dintre cari unii traiescu si pana astadi, d. e. Ionu Iovitia invetiatoriulu in pensiune din Jadani, ér' unii au muritu numai acuma duoi trii ani; dela cari am auditu, sciu, si scriu aceste, precumu, *Petru Gradinariu* invetiatoriu, *Amrosie Isaacu* economu, ambii din *Seceani*, *Chirilu Petroviciu* preotu in Jadani, si alti multi.

Dela biserica St. Georgie din Fabricu avangia Mihaiu de cantaretu si paraclisieru la biserica cathedra din cetate, unde totu deodata suplinea si oficiulu de scrietoriu in cancelari'a episcopala; aici, venindu densulu in cercurile mai inalte, se dice ca si-ar fi castigatu si cunoscinti'a limbiloru latine si franceze, pe atunci ambele diplomatice si in mare usu; totu sub acestu timpu a tradusu elu mai multe carti din limbele latine, si mai vertosu din cea italiana, in romanie, dara cele mai multe le-a compusu densulu, care taindu in sistem'a feudala de atunci, censurandu-se, nu s'au admisu la tiparire, ce multu l'a necasitu pe Mihaiu, ba inca la incus'a mai multoru inamici ai sei, ca jobagiu fuse citatu prin domnulu seu de pamentu, baronulu *Lopresti* la *Caraniu* (*Merczidorf*) *ad audiendum verbum*, care ca ostasiu de profesiune, vedindu nevinovati'a lui Mihaiu si cunoscendu-i sufletulu celu mare, i-lu inpartasi de bibliotec'a sa cea renumita, carea a ereditu dela parintii sei spanioli, inse asia ca se nu compuna si scrie mai multu carti; multu l'a necasitu acest'a pe Mihaiu vedindu-se insielatu si impededatu prin sistemele straine dela carier'a si propusulu seu, inse nu a avutu ce face, nu s'a descuragiatu totusi, ci inca s'a apucatu cu mai multu focu de lucru si asia a inceputu a traduce cartile bisericesci, de pe serbie si slavenie, in romanie, prin care piea in ur'a si disgrati'a serbiloru, cari in elu cautau mai multu unu apostolu de ai loru in contr'a romaniloru decatu unu romanu, ci s'au insielatu forte in Mihaiu, care din capu pana in talpi a fostu romanu

adeveratu; astfelu prin influința a acestora nu le potu rețipari nici acestea, ba încă fuse aredicatu și din postulu seu de cantaretu și paraclesieru, și fuse silitu a se re-trage la locul nascerei sale în Jadani, unde în continuu a tradusu, și compusu carti, și pana la mörte a datu pre-legeri din pedagogia și theologia, deunde adeseori se ducea la domnulu seu de pamentu *Lopresti*, în Caraniu, unde pentru invetiatur'a lui era bine primitu.

De aci 'si ie inceputu lupt'a lui cea mare în contr'a serbiloru, căci elu crescutu fiindu în curtea episcopiloru serbesti din Temisiora, cari aveu o biblioteca, și unu archivu însemnatu, 'si castigase multe și mari cunoscintie despre drepturile romaniloru, și nedreptatile ce li se fa-cea din partea serbiloru. Elu din partea acest'a stă în corespondintie și consonantia cu cei mai renumiti barbati ai timpului seu, precum: cu *Mihu Iorgoviciu*, *Bojinc'a*, *Cichindealu*, *Nicör'a*, *Petru Maioru*, *Sincari* și alti, de și esti duoi din urma, au fostu uniti; elu se dice a fi fostu și indemnatoriulu și insufletitoriulu lui *Moisie Nicöra*, căci dela timpul acest'a încece nemic'a nu i-a jacutu mai apröpe de sufletu, decâtu emanciparea romaniloru din ghiarele serbiloru!

Unu omu batrenu dela noi din Seceani cu numele *Amvrosie Isacu* nascutu 1795+1871, 'mi spunea adese-ori, că fiindu elu de 18—20 ani, într'o di de véra a venitu Mihaiu Rosiu la Seceani, aducendu cu sine unu tineru frumosu ca de 25—30 ani, și s'au tocmitu cu tata-seu sè-i duca pana la Aradu cu cocia; tata-seu l'a manatu pe elu în locu de cocisui, și ajungendu la Aradu, au trasu la o casa privata, unde 'lu asteptá unu numeru mare de preoti și invetiatori romani, de prin töte partile, pe cari în urmatörea di cu ferestrele închise și lumina aprinse, i-au pusu Mihaiu, și cu tinerulu susu amintitu, sè scrie ce li voru dictá ei, și asia au scrisu 3 dile ne-curmatu, a patra di reintorcendu-me cu Mihaiu singuru, căci tinerulu a remasu în Aradu, l'am întrebatu: cine a fostu tinerulu acela? *Moisie Nicöra*, unu june și barbatu förte bravu și întieptu, dise Mihaiu; dar' ce ati scrisu atát'a, mi fü a dóu'a întrebare? amu scrisu și trimisu carti pe la toti romanii romanesce simtitori, invetiati și nein-vetiati, cu putere și de rondu: ca ponendu umere la umere, sè dămu navala de a scapá de sub jugulu serbi-loru cari voiescu sè ni stinga nimbulu nostru celu roma-nescu, și sè compunemu o instantia catra inaltiatulu im-peratu Franciscu în treb'a acest'a.

Mihaiu Rosiu a fostu și facetoriu de minuni, spunea pa-rintele Chirilu! Pana a traitu în concordia cu serbii, episcopii acestora nemica nu facéu pana a nu întrebá pe romanulu nostru, asia s'a întemplatu o data, de unu pretore, firesce domnu de pamentu, a bátutu pe unu preotu de alu nostru 12 bâte la spate, acest'a venindu la plansöre la Episcopulu, Epi-scopulu s'a necasitu, și s'a lasatu lungu timpu pe unu canapeiu; în urma venindu-si în ori, a chiamatu la sine pe Mihaiu, i-a enaratu casulu tristu, și l'a întrebatu de svatu? Svatu nu-ti pociu da altulu Mari'a Ta, decâtu sva-tulu Domnului Isusu Christosu, care a disu „cu ce mesura ai luatü, cu aceia sè dai,” nu te întielegu replicá episco-pulu; apoi Mari'a Ta sè dai o mésa stralucita, și sè chiami la prandiu pe toti domnii, deschilinitu pe pretorele, care a causatu necasulu și rusinea acest'a, apoi dupa prandiu sub öre care pretestu sè-lu chiami indaraptru, sè închidí portile curtii, sè aibi indemána nisce servitori, sè-lu tragi pe unu pedestralu, și sè-i dai cele 12 bâte cu unu castigu de 25 de bâte, care nu le va luá nime de pe densulu, nici Domnedieu Santulu; asia a și facutu epi-scopulu, fara ca amintitulu pretore sè fie aredicatu gra-vamine în contr'a lui.

Astfelu de rola jocandu Mihaiu Rosiu, numele lui s'a latitu pana la romanii cei mai indepartati, asia la anulu 1810. Ardelenii cu ocasiunea alegerei de episcopu, l'au chiamatu spre primirea scaunului episcopescu, că era celibe, dara a refusatü imbierea. Noulu alesu Episcopu *Moga*, hierotonitu la *Carlovetiu*, în re'ntörnarea sa a casa catra Ardealu, singuru în persóna l'a cercetatu pe Mihaiu în Jadani, și l'a rugatu baremu spre primirea archiman-driei, ce érași a refusatü, din cauza că aceste officii umblá cu mare responsabilitate de sufletu.

Un'a ce l'a dorutu tare pe Mihaiu, a fostu și acea, că din töte manuscriptele sale, cele traduse și compuse de elu cu multa truda și ustenéla, în urmarea impregiu-rariloru politice fatale, nici macaru pe unulu nu l'a po-tutu dá singuru la lumina, ci a fostu silitu a le impartí între invetiaceii sei, din care manuscripte *Cichindealu* a datu la lumina. *fabulele* traduse din italianie, și *Lazarescu Florariu* tradusu din slavenie, cele-lalte manuscripte parte s'au perdutu, parte se afla resipite pe la unulu și altulu dintre invetiaceii sei, dintre care unu numeru însemnatu se afla și la mine, esclamá betrinulu Chirilu! Eu, carele dela inceputulu istorisirei acesteia töta atentiunea-mi în-cordata o tienti-semu pe naratoriulu batrinu, la amintirea, că la elu se afla mai multe manuscripte de ale lui Mihaiu, ca. și öre cum insufiatu de unu spiritu divinu, și miscatu de o putere supranaturala, mai virtosu constatandu-se acestea și din partea fie ertatului meu colega *Moise Gradinariu*, care töte le audise dela tata-seu *Petru Gra-dinariu*, nascutu în Jadani la 1788 și repausatu în Seceani ca invetiatoriu la 1860, care a fostu imediatu invetia-célulu lui Mihaiu, precumu și din partea invetiatoriului Ioanu Iovitia din Jadani care și astadi traesce (cu ocasiunea unei ruge la 1871 și cu ocasiunea introducerei de preotu a lui *Georgie Morariu* în 6. decemvre 1872.) dicu, la audiulu acest'a, ca miscatu de o putere supranaturala divina me aredicaiu și seriü în susu, și me rugaiu sè mi-le arate, sè-mi dee și mie din ele; nu ti-le aratu nici 'ti dau din ele în viétia nepöte, replicá mosi-neagulu, inse dupa mörte, töte ti-le voiü lasá, fá cu ele atuncí ce-ti place; dupa repetite rugari și atacuri me doná totusi cu duoe tomuri, din opulu, respective manu-scrisulu intitulatu „despre lumea adunata, vistieria sufletésca” adeca: *invetiaturi morale pentru töta lumea*, care și pana astadi se afla la mine. Tomulu I. sta din 56 de invetiaturi morale, și 38 de cóle în octavo, tom. alu II. sta din 51 de invetiaturi morale, și 36 de cóle în octavo, ambele aceste tomuri, dupa cumu insusi autorulu spune la cape-tulu lorü, suntü scrise de man'a lui „in Jadani 25 aprilie. 1805. de *Mihailu Martinoviciu*, romanesce prescise cu mân'a sa la 55 de ani ai nascerei lui,” asia sta pe tom. I. éra pe alu II. „scrise la 15 septemvre 1806. *Mihaiu Marti-noviciu*,” pe tom. alu II. cognumele, *Martinoviciu* pre-cumu se póte vedé depe scrisöre și negréla, se afla mai târdiu de altulu coresu în *Rosiu*, ce firesce a urmatu de acolo, că acest'a a fostu cognumele lui originalu, cu care au traitu póte și singuru, ér' consangeniü sei traiescu și pana astadi, sub care nume elu și pana astadi figuréza în gur'a poporului, ér' *Martinoviciu* l'au numitu serbii care töte numele cele romanesce, le-au schimositu în serbesce, precum *Popa*, în *Popoviciu*, *Dimitrescu*, *Dimitrieviciu*, *Vladu*, în *Vlahoviciu*, precum și *Rosiu* în *Martinoviciu*. Manuscriptele aceste suntü scrise cu litere cirilice, mici si dese, dar' legibile, și cu asia diligintia, încátu pare ce-titoriului că cetesce unu opu tiparitu; limbagiulu inca e förte curatu, încátu multi din timpulü nostru i stau de parte lui indereptu; ambele, manuscripte, precumu se vede din contestulu lorü, suntü originale; nici nu debue sè-lu confunde pe cetitoriu pasagiulu unde dice autorulu

„romanesce preserise,“ căci acest'a a fostu modulu vorbirei din timpul acela, candu la traduceri, se punea curatu, „traduse din Latinié, Grecie ori Italiénie;“ eu spre mai mare orientare alaturu aci din tom. alu II-lea invetiatur'a 47. intitulata „Invetiatura.“

Devenindu eu numai la 16. Augustu 1866. la cunoștiint'a acestui barbatu, inca atunci voiamu se-i descriu încâte-va trasuri viéti'a si contemplarile lui, dar' am cugetatu sè asteptu tîmpu, se-i studiezu in mai detaiu viéti'a si se-i dau la lumina o biografia cătu mai dêmna si corespundietória de numele seu! Si iata că nici pana astadi nu suntu in starea acést'a norocósa! Parintele Chirilu ce e dreptu a repausatu de multisorú la 1871, si eu inca nu am devenitu in posesiunea acestoru manuscrite, căci fiulu acestui'a *Vincentiu Petroviciu*, advocatu in Ciacova de presinte in Temisiór'a, de timpuriu le-a luat la sine, le-am cerutu si de la Domni'a Sa, si mi-a promisú că mi le va dá: ér' fara amintitele manuscrite, apoi fara a cercá bibliotec'a si archivulu episcopescu din Temisiór'a, că sub care episcopi a traitu elu, si apoi a mai rescí si eulege documinte. si de pe la altii, eu nici nu-mi potú imaginá a-i potea da o biografia macaru cătu de púcinu sistematica si instructiva. Dreptu aceea inca in anulu acesta 'mi voiu dá tóta trud'a de a deveni in posesiunea acestoru manuscrite, inca si a altoru documinte si materii de feliulu acest'a de va fi cu potintia, si me voiu nisú a-mi implini o propunere vechia si o detorintia sacra; ér' de s'ar intemplá sè nu potú deveni la mai mare rezultatu decâtu de presinte, atunci si cu acést'a ni vomu face detorinti'a, si dupa o consultare cu barbati de specialitate, vomu vedé, pe acui séma vomu consacrá si pucinele tomuri ce se afla la mine, mai virtosu atunci, candu in literatur'a vechia suntemu asia de seraci, de mai că nu potemu aretá mai multe de 3. 4. opuri originale, óre nu ar fi bine chiaru dupa parerea parintelui G. M. de va fi cu potintia a le dá la lumina, ca sè se folosésca si sè se hranésca toti din tránsele decâtu a se pune érași la asia locu, unde afara de pucini nu ar scí nime despre dansele; pana atunci se fimu cu astemptare! ér' parintele G. M. de-i va fi cu potintia, se-i castige si se-i procure pentru „Familia“ portretulu, ca onoratulu publicu sè se cunósca si cu trasurile lui fisionomice, căci nu se cade, ca unu sufletu atátu de mare sè se dee asia de usioru uitarei, carele a fostu regeneratoriulu multora, si mai virtosu a comunei sale, carea dela timpul lui Mihaiu a devenitu esemplulu tuturor comuneloru romane de prin giuru, din care in totu anulu se trimitu căte 2, 3, studinti la scólele mai 'nalte, dintre cari a fostu si plinulu de sperantia tineru juristu *Ionu Iovitia*, repausatu la 1867, prin care comun'a Jadani a devenitu la unu renume si valóre istorica, pe a carei regeneratoriulu, *Mihai Rosiu*, toti de o potri va si deosebire 'lu admira, ca pe o fintia deosebita! „*Clarorum virorum facta moresque, posteris tradere antiquitus usitatum.*“ „*Tacitus.*“

Ioane Damsia,
parochu si ascorsu consistorialu.

Din manuscriptulu lui Mihaiu Rosiu, intitulatu „despre lumea adunata vistieria sufletésca“ invatiatur'a 47. din tomulu alu II lea.

„Invetiatura“

Vedemu că ómenii osebite mestesiuguri si invetiaturi se invétia, unii se invétia se cósá haine, altii a zidi casi, éra altii invétia a grai in limbi straine, si altii frumosu a grai si a serie, unii a filosofá si intru cele firesci lucruri a fi intiepti si coversiti, si altele: asia crestinii suntu datori sè se invetie se vetiúesca crestinesce, căci fara de aceea, tóte mestesiugurile si invetiaturi-

le nemicu nu platescu. Crestine! Invetiaturile si mestesiugurile cele din afara suntu de obste si la pagani si la crestini, căci cumu vedemu, si paganii se invétia mestesiuguri si invetiaturi, inse in buna cuviintia, si a vietii crestinesce, invetiatur'a si mestesiugulu numai crestineloru le este firescu. Că nu se cunósce crestinelu din aceea, că graesce frumosu si serie frumosu, ci dintru acést'a, că vietuesce frumosu, si spre placerea lui Dumnedieu, nu din cea din afara iubire de intieptiune ci din invetiatur'a cea evangelicésca, si crestinesca filosofia; că multi graescu frumosu si scriu, inse grosavu vietuescu; multi in lucrurile cele firesci alesu filosofescu, inse in crestinetate, nici a. b. nu sciu; cu adeveratu intieptu este acela, care lunei este nebunu, ci intru Christosu intieptu, pre langa acestea, fara de gandu si fara de minte este careva de ar si scí tóte, éra pre Dumnedieu si pe Christosu fiulu lui Dumnedieu, nu l'ar scí! Invetia-te dara crestine filosofia cea evangelicésca crestinesca, si vei fi cu adeveratu intieptu, macaru de te ar si tiené lumea ca pre unu nebunu, éra invetiatur'a crestinesca se cuprinde intru aceste punturi.

I. *Intru cunóscrea de Dumnedieu*, căci candu vei cunósce pre Dumnedieu, atunci te vei intiepti, in sa in lontru, éra nu din afara; si cu cătu mai multu vei cunósce, cu aceea vei fi mai intieptu, si intru chiamarea crestinesca mai procopsitu, candu vei cunósce cu adeveratu: că Dumnedieu este la totu loculu, si tóte lucrurile, inceperile, gândurile, si plecatiunea ta vede, si totu ventulu teu aude, si viéti'a si mórtea ta in mánile lui cele atotu puternice sta. Acést'a cunóscre te va invetiá pre tine fara de trecere sè te temi de dansulu si sè te cutremuri, si pretutindenea cu grige se umbli, cu luare a minte se graesci, cu bagare de séma se lucrezi, cu luare de séma sè gândesci si sè incepi. Candu vei cunósce că Dumnedieu e dreptu judecatoriu, si va dá fiesce-carui'a dupa lucrulu seu, atunci acést'a cunóscrea te va radică pre tine catra pocaintia cu oserdia pentru pecatele tale cele mai inainte facute, si vei suspiná, si vei strigá dintru adenculu inimii catra densulu „nu intrá la judecata cu robulu teu, că nu se va indreptá inaintea ta totu celu viu. psal. 100. si érași „de te-vei uitá la fara de legi Dómne, Dómne cine va suferi psalm. 129.“ Deci candu vei cunósce că Dumnedieu e adeverulu celu pururea fiitoriu, si bunatatea cea neschimbata si dragostea, atunci in adinsu lu vei iubi pre elu, căci cine va cunósce binele, si sà nu iubésca binele? si altele; éra dela acést'a cunóscre netrecutu urmésca ascultarea cea cu oserdia, plecatiunea si supunera, éra dela ascultarea cea cu serguintia implinirea santeloru porunci ale lui,

II. *Infrenarea si omorirea patimeloru si pofteloru, care se ostesca a supra sufletului*, inse si aci este de lipsa cunóscrea; cunósce dara ce se ascunde in inim'a ta, cauta acolo adese ori, si vei vedé cum că in tréns'a este mandria, inaltimea mintii, iubirea de sine insusi, iubirea de argintu, mania, zavestia, musaveria, iubirea de marire, necuratia, poft'a izbandirei, si tóta grozavi'a si uritiunea pe-cateloru. Căci ca din lontru, din inim'a cea ómenésca esu gândurile cele rele, précurvi'a, curvi'a, uciderile, furtusiugurile, camatariile, mit'a, asupririle, viclesiugurile, insielatiunile, lucrurile cele de rasine, ochiulu celu vicleanu, hul'a, mandri'a, nebuni'a, si altele, si ce se afla intrunu omu aceea se afla si intru altulu, căci toti cu acést'a otrava suntemu raniti: deci acést'a reutate nu ni slugescu nuoe spre alta, si nu duce pre omu aiurea, ci numai spre perire; invetia-te dara a cunósce reutatea cea pordiatória, carea se ascunde in launtrulu teu, si atunci te vei invetiá a ópri a ucide, pre aceea care te ducu pre tine la perdere, si te vei sirguí sè biruesci si sè omori pre acei vresmasi cari voru sè te omóra pre tine invece, mai usioru si in adinsu sè-ti restignesci trupulu cu poftele si cu patimile, candu vei vrea sè vietuesci crestinesce si sè fii alui Christosu, căci numai aceea suntu a lui Christosu „carii si-au restignitu trupulu cu patimile si poftele dupa invetiatur'a cea apostolésca Galat. 5. Invetia-te dara a te cunósce pre tine, ca sè cunosci, cătu de mare nevoe se ascunde intru tine, si sè te sirguésci ca sè-te isbavesci de aceea, invetia-te a cunósce pe vresmasii cari in launtrulu teu sunt, éra nu afara de tine sunt, si cunoscandu-i, ucide-i pre densii ca sè nu te omóra ei pre tine in veci, căci candu voru fi ei morti va fi viu sufletulu teu, biruesce-i dara si-i omóra pre densii ca sè vieze sufletulu teu, iubitule! biruesce-te pre tine singuru, si te vei stapani pre tine, si vei fi cu adeveratu de bunu namu Domnu, imperatu si poruncitoriu.

III. *Intru dreptate si intru dragoste catra de aprópele*. Si aicia cunósce, că si aprópele teu este omu ca si tine, si tóte acele le are care si tu, voiesce-i totu binele, si nu-i voi nici unu reu, carotie nu-ti voiesci, ci-i fa lui ce-ti voiesci si tie, că intru asést'a se cuprinde dreptatea si dragostea cea crestinesca cátra aprópele, si acést'a voiesce si Ddieulu nostru dela noi; „Se iubesci pe de aprópele teu ca insusi pre tine.“ că dragostea nu face reu aprópelui,

ei i voiesce lui totu binele, iubesce pe de aprópele teu, si nu-i face lui ce nu-ti place tie, ci-i fa lui tóte acele ce-ti placu tie. Aceste suntu intru care crestinulu, din prunci'a lui pana la sfársitului are mare lipsa sè se invetie, acést'a este invetiatur'a cea crestinésca, acést'a este elu mai alesu mestesiugu, celu-ce se va invetiá acést'a filosofia este cu adevaratu iubitoriu de intieleptiune. Cei ce incepu a invetiá mestesiuguri si invetiaturi, aceia-si cunosc neinvetiatur'a sa, si asia se invetia cele ce n'au sciutu, cà pentru acea se si dau la invetiatura fiindu cà nu sciu. Asia si crestini, candu voru vré sè se invetie crestinesce, si se invetie filosofie, suntu datori sè-si cunósca nesciinti'a sa si fara-de-mintea lor, cà fara de acea inzedaru si fara de folosu va fi invetiatur'a lor, càci nesciinti' ce neinvetiati, se invetia, ér nu cei intielepti si invetiati. Cei-ce se invetia invetiaturile cele din afara si mestesiugurile, cu càtu mai multu se invetia si mai cu sirguintia, cu atátu suntu mai procopsiti cumu vedemu; si intru ce cine-va mai cu sirguire se invetia in filosofi'a cea crestinésca, mai intieleptu si procopsitu crestinu se face; cu càtu mai multu cunósce pre Domnedieu, cu atáta mai multu se temu de densulu, si lu iubesce pre elu; cu càtu mai multu se socotesce pe sine, cu atátu mai multu se smeresce, si se indirépta; cu atata mai multu judeca pentru aprópele seu, si cu atata mai cu dreptate si mai cu dragoste se pórtá catra densulu.

IV. *Tóta oserdi'a si sirguinti'a omenésca, fora ajutoriulu lui Domnedieu nu e puternica.*, càci trupulu pururea va sè stapanésca pre omu, si mintea nóstra fara luminarea lui Domnedieu este órba, ér lumea cu smintelele sale ne incungiura pre noi, si va sè ne slabésca si se ne inderetnicésca pe noi, pentru acést'a fara de trecere si de lipsa este nóue ca cu osirdia, si adese sè suspinamu, si sè ne rugamu Domnului, ca insusi elu sè ne povetiuésca cu man'a lui intru invetiatur'a nóstra, si se ne ajute nóue ca sè ne invetiamu cu sporiu; cà elu cu milostivire s'a fagaduitu cà ne va dá darulu seu, deci cum a fagaduitu asia va si dá celoru ce cera: „cereti si se va dá voue, cautati si veti aflá, bateti si se va deschide voue, cà totu celu-ce cere i-se va dá, si celu-ce cautá vá aflá, si celui ce bate i-se va deschide Math. cap 7.!” — Invetia-te dara crescine invetiatur'a cea crestinésca, cà sè fii crestinu adevaratu, si ucenicu a lui Chsistosu; cà Christosu Domnulu nu va intrebá pre noi la a dou'a a sa venire: fost'amu noi bineinvetiati in vendieri si cumparari, in negotietorii, ritóri: adeca bine si frumosu vorbitoriu, cetitori de stete, geografisti, si deprinsi intru alte invetiaturi; ci ne va intrebá: lucrata'mu si invetiatur'eamu acea intru care ne invetia pre noi sant'a evangelia si óre facutu-amu acelea, care ne-amu fagaduitu santului botezu, si ne-amu juratu lui, cà acést'a invetiatura si mestesiugu, va sè céra dela noi séma, atunci „*Dumnediule spre ajutoriulu meu ie aminte, Dómne ca sè mi ajuti mie grabesce (psalm. 69.) cautá spre mine si me miluesce, dupa judecat'a celoru ce iubescu numele teu, pasii mei indreptésce-i dupa cuventulu teu, si sè nu me stapanésca tóta fara-de-legea (psalm 118) amin.*”

Langa Lipov'a in 8. Iuliu 1873.

Spre scifntia Dlui Protopopu alu Lipovei si ven. Consistoriu.

Serbii carii in seclulu 17 si 18 au venitu cu straiti'a in spate din respantiile Turciei in partile nóstre si s'au asediatu aicia prin diplómele dobândite dela Regii mai din nainte, numai decátu au datu navala de desnatiunalisare asup'a romaniloru, scotiendu-ne limb'a din biserica si inlocuindu-o cu a loru, si punendu preoti si invetiatori serbesci pr'in comunele romane; acést'a trista stare ajungendu pe romani, lungu timpu s'au luptatu pentru emanciparea si castigarea drepturiloru sale, pana ce sub gloriosulu imperatu acuma regnante, si prin barbatulu providentialu, Andreiu Baronu de Siagun'a, a carui perdere nereparabila o deplangemu si jelimu acumu cu totii, amu si scapatu.

Si ce sè vedeti, pe candu tóta romanimea varsa lacrimi de condolintia si rugatiuni de ertare catra Ddieu pentru sufletulu marelui defunctu, si pe candu consistoriele au impusu preotimei parochiale, in decursu de 6 dile sè traga clopotele, in 6 septemani sè pomenésca in ecteni'a mortiloru la liturgia numele marelui defunctu si intr'o sambata sè tiena parastasu pentru elu; pe atunci unii preoti serbesci, cari dupa despartire au remasu la parochiele romane, denéga pomenirea marelui si mantuitoriulu nostru defunctu, din cauza, cà acést'a au fostu inamiculu serbiloru. *) Si acést'a cu durere s'a intemplatu in 1. Iuliu a. c. in comun'a curatu romana Fereteasu, proto: Lipovei, unde preotulu de origine serbu Ilie Isacovicu in locu de a pomeni numele fericitu-

*) Nu inamiculu serbiloru, ci Metropolitulu credintiosiloru cari li da fratiloru renitenti pâne.

Red.

lui Andreiu, ca sè nu bage de séma poporulu, s'a facutu prostu, si in locu-i a pomenitu numele unoru serbi, ce mai nainte au tienutu Fereteasulu: pe Goits si Stojanovicu; candu l'a facutu atentu invetiatoriulu Georgie Puticiu, ca sè pomenésca pe Siagun'a, a disu cà elu nu scie cà a muritu, desi prin porunc'a lui s'a trasu clopotele, si in duminéc'a trecuta, s'a pomenitu de preotulu romanu Ioane Groza. Acést'a e fapta, acést'a a facutu unu preotu ce mânca prescura romanésca, unu preotu din Ierarchia romaniloru, recastigata de marele Siagun'a; ce ar dice elu la acést'a se traésca? Séu ce ar face serbii in asemenea casu cu unu preotu romanu? carii dela multi in trecutu, numai cà au simtitu romanesc, li-au taietu barbile, i-au lipsitu de preotia, au datu cu ei peste marginile patriei séu i-au tipatu in temnitie, cumu au facutu la 1848. cu Stefanu Ulievu din Fabriculu Temisiórei, care a muritu in temnitiele dela Josefstadt in Bohemia! Ce e de facutu in asemenea casu? dupa parere-mi éta ce!**) sè se pro-voce de a dreptulu preotulu celalaltu si comitetulu parochialu, ca in càtu este dreptu acést'a si in casu de constatare sè se pedesésca catu mai aspru si esemplaru pentru o fapta asia necrestinésca voluntara si incompatibila cu preeti'a.

Unu martore.

Andreiu Siagun'a.

Archi-episcopulu si Metropolitulu si revindicatoriulu antonomiei bisericei romane ortodoxe din Transilvania, Banatu si Ungaria, column'a Romanismului si fondatoru alu societatoru patriotice din Transilvania, trecutu la eternitate 17 Iuniu ór'a 6 sér'a.

Anulu 1873 fú anulu lacremiloru. — Napoleonu, Cuza si Andreiu Siagun'a in jumetatea acestui anu, trecura la eternitate: trei uriasi luptatori pentru Romani si Romanismu. — La trecerea lor, de pe acést'a lume, lacremile au cursu si curgu de la Tissa pana la marea Négra. — Lacremile nu suntu tributulu omului: suntu tributulu naturei; sunt tributulu ce dá natur'a prin omu pentru divinitatile destinate de susu a lucrá la conservarea operei creatorului, la conservarea progresulu genulu humanu, legi indispensabile a le creatiunei. Si ca proba, cà lacremile sunt tributulu naturei, este cà la mórtea acestoru trei goliati, versara lacrimi chiar si aceia ce in viatia-le nu'i iubéu. — Disu este, cà legea naturei sè se implinésca. — Disu este „*Cerulu si pamentulu vor trece, iar cuvintele, iar legile mele nu voru trece, ci se voru implini.*”

Curgeti, curgeti dar lacrimi de la Tissa pana la marea Négra, pentru Siagun'a, precumu ati cursu pentru Napoleonu III si pentru Alecsandru celu mare alu Romaniloru!!! In ori-ce parte a globulu móre unu romanu mare, lacremile curgu in ori-ce locu!!! Curgu càci este multa vietia in romanu; càci candu in corpu este multa vietia, corpulu suferé greu, corpulu simte crancen'a durere la pierderea unui membru alu lui!!! Tóte legile ómeniloru, tóte doctrinele ómeniloru, tóte teoriile machevialiste si jesuitice ne insiéla, numai natur'a mam'a nu ne insiéla „Curgeti dar lacrimi, curgeti de la Tissa pana la marea Négra, càci pedestalulu catapetesmii bisericei Romane de peste Carpati, si al columnei Romanismului Baronu Andreiu Siaguna, a trecutu la eternitate.”

„Auror'a Craiovei.”

VARIETATI.

— (*Gimnasia nóue.*) Incependu dela 1. Octobre a. c. se va deschide noulu liceu din Aradu. Incátu suntemu informati, la acestu liceu, sustienutu in parte din unu fondu privatu, parte de statu si aflatoriu in centrulu unui comitatu romanu in majoritate ($\frac{4}{5}$) limb'a romana are sè fie cu deseversire desconsiderata. — Speramu, mai multu, o catédra pentru limb'a si literatur'a romana.

In numerulu din 22 Iunie a foi „Krassoer Zeitung” cetimu, cumcà gimnasiulu inferioru, ce se afla pona acum'a in Lugosiu, va fi completatu cu clasele superioare. Ordinatiunea ministeriala, ce incuviintéza acést'a intregire, invoidu-se cu sustienerea de aici inainte din spelele statului, respinge totodata cererea comitatului, ca deviindu gimnasiulu unu gimnasiu de statu, limb'a de propunere sè fie cea romana.

Astfelu si crasiovenii stau alatrea cu aradanii.

Intr'unu numeru mai demultu alu foi din Vien'a „Neue-Frei-Pressé” cetimu urmatórea depesia:

„Maiestatea Sa a incuviintiatu infiintierea a dóue gimnasia de statu complete, — unulu in Caransebesiu, altulu in Biserica-Alba.”

Ni se pune intrebarea; déca si caransiebesienii vor stá alaturea cu aradanii si Crasiovenii. — La biserica Alba nu incapenici a indoiél'a.

S.

**) Noi preferimu parerea fiscului consistoriale, de locu ce fapt'a va fi constatata.

Red.